

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Albanien 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Albanien har ett tämligen gott rättsligt ramverk för att garantera och främja mänskliga rättigheter. Bristande genomförande av lagstiftning på grund av svaga statliga institutioner, ett politiserat och illa fungerande rättssystem, hög korruption och omfattande organiserad brottslighet är dock ett genomgående problem. I juli 2016 antog parlamentet en omfattande reform av rättsväsendet i syfte att öka dess självständighet och effektivitet. De politiska institutionerna är ännu inte tillräckligt stabila och effektiva. Den politiska dialogen mellan regeringen och oppositionen är ofta polariserad, vilket försvårar reformarbetet i landet.

Medier är ofta nära sammankopplade med politiska och ekonomiska intressen vilket i praktiken innebär bristande självständighet och självcensur. Albanien präglas dock av tanke-, samvets- och religionsfrihet, och människor från olika religiösa grupper lever generellt tillsammans i harmoni. Även rätten till mötes- och föreningsfrihet respekteras generellt. Det albanska civila samhället är relativt aktivt, även om det fortfarande karaktäriseras av fragmentering, bristande kapacitet och otillräckliga resurser.

Avsaknad av effektiv myndighetsutövning, otillräcklig tillgång för medborgare till sociala tjänster och en svag ekonomisk ställning hos stora delar av befolkningen påverkar skyddet av mänskliga rättigheter negativt. Tillkortakommanden i skyddet av mänskliga rättigheter drabbar särskilt kvinnor, barn, minoritetsgrupperna romer och egyptier, personer med funktionsnedsättningar och HBTQ-personer. En decentralisering av makt till

den kommunala nivån som på sikt kan bidra till förbättrad allokering av sociala tjänster pågår.

Ytterligare brister i skyddet av mänskliga rättigheter inkluderar dåliga förhållanden i häkten och fängelser, samt viss förekomst av övervåld av polisen. Ett annat allvarligt problem är att Albanien fortsätter att vara ett ursprungs-, transit- och destinationsland för människohandel.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Bristerna i rättsväsendet utgör ett av de allvarligaste hindren för Albaniens demokratiska utveckling. Rättsväsendet är enligt konstitutionen oberoende av den politiska makten, men präglas av politisering och ineffektivitet. Korruptionen i rättsväsendet är utbredd enligt EU-kommissionens rapport för Albanien 2016. I ett omtalat fall blev en domare i distriktsdomstolen i Saranda under 2016 dömd för att ha bett om en muta för att döma till fördel för en part i ett mål. För närvarande står en domare i Högsta Domstolen åtalad för korruption. Bristfälliga arbetsförhållanden och dålig säkerhet för domare och åklagare gör att tillräckligt skydd mot politiskt eller ekonomiskt inflytande saknas. Tillsättandet av domare och högre tjänstemän präglas ofta av politisering snarare än transparens och meritbaserade procedurer. Organiserad brottslighet såsom vapen- och droghandel är ett ytterligare allvarligt problem. Även om kampen mot den organiserade brottsligheten har intensifierats av albanska myndigheter är det få förundersökningar som leder till fällande domar. Det finns anklagelser om politiska kopplingar till organiserad brottslighet. Allmänhetens förtroende för rättsmaskineriet är fortsatt svagt.

Polisen har intensifierat arbetet mot korruption och antalet åtal liksom antalet fällande domar i korruptionsmål har ökat. Antalet dömda högt uppsatta politiker och statstjänstemän är dock fortfarande lågt, trots allvarliga anklagelser om korruption och tjänstefel, som i många fall lett till avsked. Sedan 2012 är politikernas, domares och åklagares immunitet begränsad, och utredningar kan genomföras samt åtal väckas utan parlamentets godkännande, vilket tidigare krävdes. I december 2015 antogs lagstiftning som ställer krav på att politiker och högre tjänstemän deklarerar tidigare fällande domar. I enlighet med lagen samlades 24 000 deklARATIONER in från offentligt anställda personer, vilket ledde till att 24 personer

avskedades. Enligt EU-kommissionen är dock den allmänna uppfattningen att korruptionen fortfarande är utbredd inom den offentliga administrationen.

Civilsamhällesorganisationer uppger att det förekommer systematisk diskriminering av kvinnor i rättsväsendet, särskilt i fall som gäller uppdelning av mark, egendom och näringslivsverksamhet, till exempel vid en skiljasmässa. Generellt drar civilrättsliga ärenden, till exempel äganderättsfall, ofta ut på tiden. Tusentals fall rörande privat och religiös egendom som beslagtogs av staten när kommunistregimen kom till makten under mitten av 1940-talet är fortfarande ouppklarade. En lag om kompensation för beslagtagna egendom antogs av parlamentet under 2015, men enligt en prövning av lagen i konstitutionsdomstolen strider lagen delvis mot konstitutionen, och genomförandet har därför ännu inte påbörjats. Bristande skydd av äganderätten påverkar såväl albanska medborgares trygghet i sitt ägande av mark och hem som företags verksamhet. Ett antal fall rörande rättsäkerhet har lyfts till Europadomstolen, men fällande domar i denna instans verkställs inte alltid i praktiken av den albanska staten.

Sedan 2000 finns en ombudsman som tar emot medborgarnas klagomål och granskar myndigheternas arbete. Efter utredning och bedömning utfärdas icke-bindande rekommendationer, som lämnas till parlamentet. Den nuvarande ombudsmannen är pådrivande men saknar resurser.

I juli 2016 antog det albanska parlamentet omfattande konstitutionella förändringar som öppnar upp för en reform av rättsväsendet, där det institutionella ramverket ritas om i syfte att fördela makten mellan institutionerna, säkerställa självständighet och minska politiskt inflytande.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Albanien är en parlamentarisk republik. Parlamentet väljs vart fjärde år genom proportionell representation i tolv regionala distrikt. Regeringen är högsta verkställande organ och presidenten har en huvudsakligen ceremoniell roll, men har även möjlighet att påverka politiken genom att till exempel återsända lagförslag till parlamentet. Presidenten väljs vart femte år genom omröstning i parlamentet.

År 2014 genomfördes en kommunreform som reducerade 373 lokala enheter till 61 kommuner och gav dessa ökad makt. Decentraliseringsprocessen har påbörjats men kapaciteten hos regionala och lokala aktörer är ännu begränsad. Lokala val genomförs vart fjärde år.

Rösträtten är allmän för medborgare över 18 år. Alla medborgare med rösträtt har även rätt att kandidera till parlament och kommunfullmäktige. Detta med undantag av personer som för närvarande avtjänar ett fängelsestraff, och sedan 2015 även personer som begått allvarliga brott. Det senaste parlamentsvalet genomfördes 2013, med ett valdeltagande på 53 procent. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) bedömde valet som fritt men polariserat på grund av misstroendet mellan regerings- och oppositionspartierna. Vidare noterades bristande genomförande av vallagstiftningen, bristfälliga regler kring kampanjer och finansiering, användning av offentliga resurser och personal samt anklagelser om röstköp. Även lokalvalen 2015 bedömdes som fria, men OSSE/ODIHR betonade i sin rapport att politisering av statliga institutioner underminerade en effektiv administration av valprocessen.

Kvinnors möjlighet till politiskt inflytande har förbättrats något. Under 2012 och 2015 antogs lagstiftning om könskvotering som stipulerar att minst 30 procent av kandidaterna på partilistorna i nationella val, respektive 50 procent i lokala val, måste vara kvinnor. Efter parlamentsvalet 2013 var 18 procent av parlamentarikerna kvinnor. Sedan dess har dock antalet kvinnliga parlamentariker ökat till 24 procent tack vare en ny bestämmelse i vallagstiftningen som stipulerar att parlamentariker som slutar ersätts av nästa kvinnliga kandidat på partilistan. Under den nuvarande regeringen är 8 av 21 ministrar kvinnor. Överlag är kvinnor fortfarande underrepresenterade i det politiska och offentliga livet. Detta gäller även minoritetsgrupper såsom romer och egyptier, samt personer med funktionsnedsättning. Det förekommer att män i praktiken röstar åt hustrur, döttrar eller andra närstående.

Det civila samhällets utrymme

Det albanska civila samhället är relativt aktivt, framförallt i Tirana, inom områden såsom mänskliga rättigheter, sociala frågor, demokrati och rättstatens principer. Det karaktäriseras dock av bristande kapacitet och organisering, en svag medlemsbas och ibland politisering. Knappa resurser gör att många civilsamhällesorganisationer är beroende av finansiering från

internationella givare. Det finansiella ramverket med skatteregler är inte särskilt fördelaktigt för civilsamhällesorganisationer. Den nuvarande regeringen har förbättrat det institutionella ramverket för samarbete och konsultationer med civilsamhället, men civilsamhällesaktivister påpekar ofta att det inte alltid omsätts i praktiken, och att deras rekommendationer sällan får genomslag.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är förbjudet enligt albansk lagstiftning och systematisk tortyr förekommer inte. Dock förekommer övervåld av polis och fängvaktare gentemot personer misstänkta för brott och frihetsberövande personer. Flera fall av misshandel och nedsättande behandling samt dåliga levnadsförhållanden har rapporterats. Överfyllda häkten och fängelser utgör ett stort problem. Flera av dessa är i undermåligt skick och i ett antal bedöms förhållandena som inhumana av den albanska Helsingforskommittén. Fångar har begränsad tillgång till psykisk vård, hälsovård och mediciner. Enligt albansk strafflagstiftning ska personer kunna dömas till psykisk vård, men en institution för detta ändamål finns inte, och i praktiken placeras därför många personer i behov av vård i fängelser. HBTQ-personer liksom personer som tillhör minoriteterna romer och egyptier är särskilt utsatta för nedsättande behandling. Personal inom kriminalvården har låga löner och korruption förekommer.

Albanien är ett ursprungs-, transit- och destinationsland för handel med kvinnor, män och barn som utsätts för sexhandel och tvångsarbete. Barn, särskilt från minoritetsgrupperna romer och egyptier, tvingas till tiggeri och andra typer av arbete. Albanska flickor och kvinnor utsätts för sexhandel i hela Europa. Även om den albanska regeringen i ökande takt tar problemet på allvar återstår mycket arbete för att komma tillrätta med problematiken. Få fall anmäls och ännu färre leder till fällande domar, 11 fall år 2015 enligt det amerikanska utrikesdepartementets rapport om människohandel 2016. Somliga förövare döms för ”exploatering av prostitution”, vilket är ett mindre allvarligt brott än människohandel och som innebär att offret inte får tillgång till samma skydd. Under 2015 identifierades 109 offer och potentiella offer för människohandel enligt amerikanska utrikesdepartementets rapport om människohandel 2016. Enligt civilsamhällesorganisationer är den statliga

finansieringen för stödfunktioner till offren, liksom skyddet av offren, otillräcklig.

Normer för så kallad blodshämnd – en medeltida sedvana som innebär att släktingar till en dräpt person egenmäktigt utövar vedergällning gentemot gärningsmannen eller någon av hans släkt – präglar en mindre del av det albanska samhället, främst i landets norra delar. Rädslan för blodshämnd förlamar i vissa fall det ekonomiska livet, omöjliggör barns skolgång och lägger stor börda på familjens kvinnor som enligt sedvana inte är direkt utsatta för blodshämnd, men som lämnas ensamma och tvingas försörja familjen på egen hand. Blodshämnd betraktas som ett brott enligt strafflagen.

Dödsstraff

Dödsstraff i fredstid avskaffades år 2000 och dödsstraff under krigstillstånd år 2007.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Albansk häkteslagstiftning är i stort i linje med internationell standard. Reglerna omsätts dock inte alltid i praktiken, till exempel sitter personer ibland häktade utan att höras och tidsramarna för hur länge man kan hålla någon häktad beaktas inte alltid. Enligt den albanska konstitutionen ska personer omedelbart informeras om brottet de begått och gällande rättigheter, vilket enligt amerikanska utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter för 2015, inte alltid respekteras.

Det allmänna säkerhetsläget i Albanien är tämligen gott men personers säkerhet hotas till viss del av den organiserade brottsligheten som ibland leder till våldsdåd och mord inom kriminella kretsar.

Rättssäkerhet

Politisering, ineffektivitet, korruption och otillräckliga resurser i rättsväsendet påverkar domstolarnas objektivitet och leder till bristande rättsäkerhet och tillit till rättsväsendet. Även om albanska medborgare enligt lag garanteras processuella rättigheter som ska skydda offer och deras familjer samt anklagade och åtalade, genomförs denna lagstiftning inte alltid i praktiken. Rättsväsendet saknar transparens och allmänheten hindras ibland från att ta del av offentliga rättegångar på grund av bristande tillgång till lokaler, att personer hindras från att gå in i rättssalen motiveras av

säkerhetsskäl, samt dålig tillgång till information om rättegångarna. Tillgången till en advokat är begränsad. Personer i en utsatt ekonomisk ställning har ibland inte råd att betala de olika avgifter som tas ut i samband med en rättslig prövning. Enligt den albanska Helsingforskommitténs rapport kring mänskliga rättigheter 2015 finns den kostnadsfria juridiska hjälp, som enligt lag ska finnas att tillgå, i praktiken inte tillgänglig för alla. Denna tillhandahålls istället av civilsamhällesorganisationer.

Straffbarhetsåldern är 14 år respektive 16 år, beroende på brottets art. Systemet för ungdomsbrottslighet är inte helt i enlighet med internationell standard. Enhetlig lagstiftning kring ungdomsbrottslighet håller på att tas fram. Samarbetet mellan myndigheter är ofta dåligt. Domare och åklagare saknar ofta utbildning om hantering av unga förövare. Många ungdomar döms till fängelse istället för ungdomsvård. Dessutom följs inte alltid nuvarande regelverk enligt EU-kommissionen, vilket innebär att barn och ungdomar ibland hålls häktade eller fängslade längre än tillåtet. Tillgången till psykologiskt stöd och rekreation är ofta begränsad.

Straffrihet

Straffrihet förekommer inte regelmässigt, men i praktiken bidrar korruption och det bristfälliga rättssystemet till att många brott inte beivras och domar inte verkställs. Det förekommer att högt uppsatta politiker, tjänstemän och affärsmän på grund av sin ställning undviker eller får milda straff.

Under 2015 påbörjade Albanien ett samarbete med *International Commission on Missing Persons* för att lokalisera och identifiera kvarlevorna av de cirka 6 000 albaner som försvunnit under kommunistregimen och som tros ha begravts i massgravar. Utgrävningar har dock ännu inte påbörjats.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och pressfrihet garanteras i konstitutionen. År 2014 antogs en lag om informationsfrihet, men tillgången till offentlig information är fortfarande begränsad. Ett stort antal dagstidningar och publikationer utkommer i Albanien, de flesta dock i små upplagor. De viktigaste medierna är tv och radio, där ett stort utbud av inhemska och utländska kanaler finns, även om internet blir ett allt viktigare medium för den albanska befolkningen.

Den statliga tv-kanalen står i beroendeställning till regeringen och har en liten publik. Den audiovisuella medieregulatorns självständighet kan ifrågasättas. Institutionen, som bland annat har till uppgift att tilldela sändningslicenser, har anklagats för att tilldela dessa till fördel för medier som anses stå nära vissa politiska partier. Ståndpunkter från olika delar av det politiska spektrumet representeras i media och mer eller mindre fristående analytiker ges utrymme. Nyhetsrapporteringen ger dock ofta ett obalanserat och skandalinriktat intryck. Ett allvarligt problem är den nära sammankopplingen mellan medier och politiska och ekonomiska intressen. Många medier tillhör ett större affärskonsortium och tycks utgöra en statussymbol eller ett verktyg för att nå makt och inflytande. Politiska påtryckningar eller egenintressen hos ägarna uppges leda till självcensur hos redaktörer och journalister i kontroversiella frågor. Ett fåtal mindre medieaktörer agerar mer självständigt.

Journalister uppger att påtryckningar, hot och i vissa fall våld, förekommer. Två fall av fysiskt våld mot journalister rapporterades enligt EU-kommissionens rapport om Albanien 2016. Låga och ibland sent utbetalda journalistlönerna tros kunna vara en bidragande faktor till obalanserad rapportering. Journalister organiserar sig sällan och de fackföreningar som finns uppges vara svaga. Undersökande journalistik förekommer relativt sällan och är förenad med vissa risker. Ett fåtal reportage kring korruption uppges ha lett till att personen i fråga avskedats eller att en förundersökning inletts.

Yttrandefriheten på internet bedöms vara god och debatter utspelar sig ofta i sociala medier. Tillgången till internet ökar bland befolkningen, cirka 60 procent har tillgång till internet enligt *Freedom House* 2015. Inga överträdelser gällande myndigheters övervakning av e-postväxling eller chatttrum har rapporterats.

Albaniens ranking på Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex har förbättrats något under de senaste åren, och landet rankas år 2016 på plats 82 av 180.

Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet garanteras i författningen och annan lagstiftning. Myndigheterna respekterar dessa rättigheter även i praktiken. Protester och politiska demonstrationer är relativt vanliga och genomförs generellt sätt

fredligt. Sedan en oppositionsdemonstration urartade i januari 2011 varvid fyra människor sköts till döds av säkerhetsstyrkor har inga liknande indicier inträffat. Detta fall prövas av Europadomstolen. I sin rapport från 2015/2016 belyser *Amnesty International* en demonstration mot skuldsättning på grund av elpriserna där polisen bedöms ha använt övervåld. Enligt polisen hade demonstranterna inte beviljats tillåtelse att genomföra demonstrationen.

Konstitutionen garanterar arbetares rätt att organisera sig och att förhandla kollektivt, och de flesta arbetare har rätt att strejka. I praktiken genomförs dock kollektiva förhandlingar sällan, och fackföreningarna bedöms vara svaga utan möjlighet att erbjuda starkt stöd för arbetares rättigheter.

Religions- och övertygelsefrihet

Religions- och övertygelsefrihet garanteras i konstitutionen. Albanien är ett sekulariserat land. Tillförlitliga siffror som visar religiös tillhörighet saknas. Enligt den folkbokföring som genomfördes år 2011 erkänner sig många albaner till religionerna sunni-islam (cirka 57 procent), romersk-katolsk kristendom (cirka 10 procent), ortodox kristendom (cirka 7 procent) och bektashism (cirka 2 procent). Folkbokföringssiffrorna har dock ifrågasatts av flera aktörer. De flesta utövar inte sin religion aktivt. Albanskt samhällsliv präglas av religiös harmoni, tolerans och integration vilket även varit bedömningen i EU:s rapporter om Albanien de senaste åren.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Albanien har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner. Arbetslagstiftningen uppdaterades nyligen i linje med EU:s rekommendationer. Genomförandet av ILO-konventionerna och av arbetslagstiftningen är dock i många fall bristfällig. Den höga arbetslösheten är ett stort problem och uppgick år 2015 till cirka 17 procent. Arbetslösheten är högre för kvinnor, ungdomar och minoriteter såsom romer och egyptier. Den informella sektorn är stor, och nästan en tredjedel av sysselsatta i Albanien arbetar obetalt inom familjen, framförallt inom jordbruk, vilket påverkar jobbsäkerhet och sociala rättigheter. Enligt organisationen *Gender Alliance for Development Centre* förekommer sexuella trakasserier, diskriminering och dåliga arbetsförhållanden bland annat i textil- och skoindustrin, där uppemot 95 procent av arbetskraften utgörs av kvinnor.

Minimilönen är låg, 140 USD per månad, och efterlevs inte alltid. Fackföreningar finns men är svaga och har bristande kapacitet att förhandla kollektivavtal. Offentliga anställningar är ofta politiserade och i regel byts en stor andel tjänstemän inom statsförvaltningen ut vid regeringsskifte, även på lägre nivåer.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Kvaliteten på hälsovården är låg, särskilt den offentliga hälsovården. Offentliga kliniker har ofta låg standard och är dåligt utrustade. De som har råd väljer därför istället ofta privata alternativ, vilket leder till ojämlikhet i tillgången till vård av god kvalitet. Möjligheten att erhålla tillräcklig hälsovård varierar dessutom mellan stad och landsbygd. Romer, egyptier och personer med funktionsnedsättning har sämre tillgång till sjukvård än andra grupper. Enligt Världsbanken har endast 61 procent av befolkningen och endast hälften av den fattigaste femtedelen av befolkningen en hälsovårdsförsäkring vilket gör eventuella hälsovårdskostnader till en stor börda för familjer med låg inkomst. Offentlig finansiering av sjukvård utgjorde endast cirka 2,6 procent av BNP år 2013. De låga lönerna och oklara strukturerna inom sjukvården resulterar i en hög grad av korruption. Många patienter får betala dyrt för vad som enligt lagen ska tillhandahållas kostnadsfritt.

Enligt Världshälsoorganisationen var medellivslängden för kvinnor och män 81 respektive 75 år 2015, barnadödligheten 15 per 1 000 födselar, och mödradödligheten 21 per 100 000 födselar år 2013. Siffrorna visar på att hälsosituationen i landet gradvis förbättras under de senaste åren. Rätten till sexuell och reproduktiv hälsa respekteras, men bristerna i hälso- och sjukvården omfattar även mödravård. Kunskapen om preventivmedel är relativt god och viss sex- och samlevnadsundervisning ingår i skolundervisningen. Preventivmedel erhålls kostnadsfritt vid statliga kliniker. Moderna preventivmedel används dock i relativt liten utsträckning och användande av abort istället för preventivmedel förekommer. Abort är lagligt fram till graviditetens tolfte vecka. Läkare har rätt att avstå från att genomföra abort. Selektiv abort där pojkar föredras förekommer.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning garanteras i konstitutionen och den allmänna utbildningen är enligt lag kostnadsfri. Utbildning är obligatorisk upp till nionde klass eller till 16 års ålder. Enligt UNDP:s index för mänsklig utveckling registreras nästan alla barn i grundskolan, medan cirka 82 procent

registreras vid ett gymnasium. Det förekommer att barn på landsbygden slutar skolan i förtid för att arbeta i hemmet. Skillnaden mellan utbildningsnivåerna bland flickor och pojkar är inte särskilt stora, men skiljer sig mer på landsbygden, där flickor generellt har något lägre utbildning än pojkar. Även om grundskoleutbildningen bland romer och egyptier har ökat något är siffrorna för dessa grupper fortfarande låga. Dessa grupper liksom barn med funktionsnedsättningar får ofta utså diskriminering i skolan.

Utbildningssektorn saknar finansiering och offentlig finansiering av utbildning uppgår endast till tre procent av BNP. Skolorna är ofta överfulla och skolbyggnader och utbildningsmaterial i dåligt skick. Skolböcker, uniformer med mera utgör ibland en avsevärd kostnad för familjen. Korruption i utbildningssystemet är ett utbrett problem. Enligt Rädda Barnen i Albanien är kvaliteten på lärarutbildningen bristfällig och många lärare är inte kvalificerade i alla ämnen de lär ut. Viss utbildning kring mänskliga rättigheter i skolan är obligatorisk. Efter att ett antal privata högstskolor av varierande kvalitet etablerats genomförde den nuvarande regeringen en omfattande kontroll av lärosätena vilket ledde till att många av dem stängdes. Under 2015 antogs en ny lag om högre utbildning i syfte att förbättra dess kvalitet. Lagen har delvis kritiserats för att innebära att privata högstskolor får tillgång till statlig finansiering och för att bidra till en höjning av högstskoleavgifterna.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Albanien är ett av Europas fattigaste länder. Enligt siffror från den albanska statistikmyndigheten från 2012 lever 14,3 procent av Albanienens befolkning i fattigdom och 2,3 procent i extrem fattigdom. Skillnaderna mellan människors levnadsstandard i de större städerna och på landsbygden är stora. Många familjer på landsbygden lider av låg boendestandard, osäker tillgång till elektricitet och dricksvatten, illa fungerande avlopp och undermåliga vägar. Arbetslösheten är hög och många arbetar i den inofficiella ekonomin med bristande tillgång till sociala skyddsnät. Enligt Världsbanken är cirka 43 procent av den yrkesverksamma befolkningen sysselsatt i jordbruket. Många bedriver jordbruk med omoderna metoder och på små jordlotter, och kan därmed endast producera för självhushållning. BNP per capita nådde år 2015 en nivå på knappt 4 000 USD. Många familjer är beroende av remitteringar från släktingar som arbetar utomlands, till exempel i Grekland och Italien, vilket utgör cirka 9 procent av BNP enligt Världsbanken. Albanien har påverkats av den ekonomiska krisen i Europa,

framförallt i Grekland, även om landet trots detta haft en positiv ekonomisk tillväxt överlag. En stor utmaning för Albanien under de senaste åren har varit att bryta trenden bland albaner som emigrerar på grund av missnöje med sin levnadsstandard. Under 2015 sökte 68 750 albanska medborgare asyl i EU:s medlemsländer och i Schengenländer, främst till Tyskland, Frankrike och Sverige.

Albanien rankas på plats 85 i UNDP:s index för mänsklig utveckling.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Även om kvinnor och män är jämställda enligt konstitutionen och diskriminering är förbjuden har kvinnor i praktiken inte samma ekonomiska och politiska inflytande som män. Diskriminering är fortsatt omfattande. Bristfälligt genomförande av existerande lagar försvårar framsteg för kvinnors rättigheter. Det finns också ett stort behov av utbildning av män för att utmana stereotypa könsroller. En ny jämställdhetsstrategi för 2016-2020 med planerad budget antogs under 2016. Sysselsättningsgraden bland kvinnor är låg, 38 procent jämfört med 51 procent för män. Bristen på offentlig barnomsorg och äldreomsorg är faktorer som bidrar till att kvinnor ofta blir kvar i hemmet. Kvinnor tjänar betydligt mindre än män, särskilt på landsbygden.

Våld mot kvinnor och flickor är ett vanligt förekommande och allvarligt problem. Enligt en studie genomförd av UNDP tillsammans med den albanska statistikbyrån år 2013 hade cirka 60 procent av kvinnor mellan 18-55 år någon gång utsatts för våld i hemmet och över hälften var för närvarande utsatta för våld. Enligt EU:s rapport för Albanien 2015 har antalet fall av våld mot kvinnor och flickor som rapporteras och som tas upp i domstol ökat något, vilket tyder på en ökad medvetenhet och tilltro till systemet, men mörkertalet bedöms fortfarande vara stort. Ett remissystem ska finnas i varje kommun, men har inte etablerats överallt och fungerar inte alltid. Polis och rättsväsende tar inte alltid fall av våld mot kvinnor och flickor på allvar. Befintliga center för kvinnor och flickor som utsatts för våld i hemmet är inte tillräckliga till antalet och ofta underfinansierade. Våldtäkt inom äktenskapet faller inom strafflagen, men beivras så gott som aldrig. Incidenter av hedersrelaterat våld mot kvinnor och flickor förekommer.

Barnets rättigheter

Barns rättigheter garanteras av konstitutionen och det finns en lag om skydd av barns rättigheter, inklusive institutionella mekanismer för genomförande och övervakning. Systemet för skydd av barn är dock underfinansierat, har hög personalomsättning och generellt bristande kvalitet. Bristfällig folkbokföring, särskilt bland minoritetsgrupperna romer och egyptier, bidrar till bristande uppsikt över barn och att barn inte får tillgång till statliga tjänster och bidrag.

Barnen fortsätter att vara en utsatt och sårbar grupp i samhället. Särskilt utsatta är barn som lever i fattigdom, vilket uppgick till cirka 20 procent år 2013 enligt den albanska statistikmyndigheten, däribland särskilt barn från romska och egyptiska grupper. Dessa barn får dessutom ofta utstå diskriminering på grund av etnicitet och socioekonomisk ställning. Enligt *European Roma Rights Centre* är romska och egyptiska barn överrepresenterade i barnhem. Även barn med funktionsnedsättning möter diskriminering och har ofta bristfällig tillgång till specialanpassad utbildning och sjukvård.

Barnarbete förekommer, främst bland romska och egyptiska grupper och på landsbygden, där barn ibland lämnar skolan i förtid för att arbeta, framför allt i jordbruket. Tillförlitliga siffror över antalet barn som arbetar i Albanien saknas. Enligt EU beräknas cirka 2 500 barn, framförallt romer och egyptier, leva på gatan och tvingas arbeta eller tigga. Under 2015-2016 gjordes insatser från statliga myndigheter för att hjälpa närmare 250 barn som lever på gatan och dess familjer, till exempel med rådgivning, registrering av barnen i skolan, finansiellt stöd och hälsovård. Barnprostitution förekommer i begränsad omfattning.

Våld mot barn inom familjen förekommer och är generellt sett accepterat i det albanska samhället då det anses vara en familjeangelägenhet. En rapport från UNICEF från 2015 visar att 77 procent av albanska barn har varit utsatta för fysisk bestraffning i hemmet. Våld förekommer även i skolor och andra institutioner. Trots att minimiåldern för äktenskap är 18 år förekommer barnäktenskap, framförallt bland romer och egyptier.

I sin analys över barns situation pekar Rädda Barnen Albanien på att det saknas övergripande strategier för barn i institutioner, som dock är förhållandevis få till antalet i jämförelse med andra central- och östeuropeiska länder. Barn tillhörande folkgruppen romer är

överrepresenterade i institutioner. De främsta anledningarna till institutionalisering är fattigdom samt att barn överges av sina föräldrar. Institutionerna, såsom barnhem, varierar i kvalitet och är ofta dåligt utrustade och med bristande kapacitet att hjälpa barnen att integreras i samhället. I ett uppmärksammat fall 2016, bland annat av den albanska ombudsmannen, avslöjades svåra förhållanden och illa behandling i ett barnhem i Shkodra.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter

Albaniens befolkning är relativt homogen. Även om tillförlitliga siffror saknas uppskattas den övervägande majoriteten vara etniska albaner. Albansk lagstiftning erkänner tre nationella minoriteter; greker, makedonier och montenegriner, samt två språkminoriteter; romer och arumärner/vlacher. Minoriteten egyptier erkänns inte då egyptierna inte talar något annat språk än albanska. Just nu arbetar regeringen med att ta fram ny lagstiftning kring minoritetsrättigheter med hänsyn till rekommendationer från den rådgivande kommittén för Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter. Överlag kan relationer mellan dessa olika grupper anses som goda. En av de största minoritetsgrupperna beräknas vara grekerna, som framförallt lever i södra Albanien. Representanter från den grekiska minoriteten har anklagat regeringen för att inte till fullo respektera denna grupps rättigheter, bland annat i äganderätsfrågor.

Romerna och egyptierna utgör de mest utsatta och stigmatiserade grupperna. Majoriteten av romerna och egyptierna lever i de större städernas periferi under svåra förhållanden, många i bristfälliga bostäder och med dålig tillgång till hälso- och sjukvård. Det förekommer att romska och egyptiska barn inte folkbokförs eller registreras vid födseln, vilket innebär bristande tillgång till socialt stöd och skolgång. Under de senaste åren har dock allt fler registrerats enligt bland annat Europarådet. Enligt EU beräknas över 40 procent av den romska befolkningen vara analfabeter. Mindre än hälften av romska barn får lågstadieutbildning och endast cirka 16 procent fortsätter till mellanstadiet. Många barn tvingas istället arbeta för familjen och ibland tigga på gatorna. Rapporter om diskriminering gentemot romer och egyptier i utbildningsväsendet, på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden förekommer ofta. Många romska kvinnor har bristande tillgång till resurser, gifter sig i tidig ålder och hamnar i en beroendeställning till sina män.

Bostadssituationen för romer och egyptier utgör ett problem. Under de senaste åren har ett antal romer vräcks från sina boplatser i samband med legalisering av olagliga byggnationer. Enligt bland annat Europarådet har vräkningarna i många fall inte genomförts i enlighet med internationell standard i och med att de berörda familjerna inte förvarnats och tillräckliga alternativ och långsiktiga lösningar inte erbjudits. Det finansiella bostadsstödet har ökat men uppges fortfarande inte vara tillräckligt, och når inte alla berörda familjer. Människorättsaktiviteter som företräder romer och egyptier gör alltmer sina röster hörda. År 2016 antogs en nationell handlingsplan för integrering av romer och egyptier under 2016-2020, med fokus på registrering, utbildning, arbetsmarknadsinsatser med mera, men genomförandet har ännu inte påbörjats, och finansiella medel har inte allokerats.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet är förbjudet enligt lag. Strafflagen påbjuder skydd mot hatpropaganda och hatbrott baserat på sexuell läggning och könsidentitet.

Samkönat giftemål och partnerskap erkänns inte av albansk lag. Även om HBTQ-rättigheter fått något mer erkännande under de senaste åren är homosexualitet, bisexualitet och transsexualitet generellt sätt inte socialt accepterat. I många fall saknas politiskt stöd i HBTQ-frågor. Den albanska regeringen antog dock under 2016 en nationell handlingsplan för HBTQ-frågor. Diskriminering och kränkningar mot HBTQ-personer är fortfarande vanligt förekommande, särskilt utanför storstäderna. Ett fåtal HBTQ-organisationer är verksamma i Tirana och har under de senaste åren blivit mer aktiva. Pridefestivaler har genomförts under de senaste åren utan hinder. HBTQ-personer är särskilt utsatta gällande våld i hemmet och bostadsbrist och 2014 öppnade ett härbärge för HBTQ-personer i Tirana, dock fortfarande nästan helt finansierat av internationella givare.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Albanien har anslutit sig till Flyktingkonventionen och har en asyllagstiftning som håller hög internationell standard. Albanien är framförallt ett transitland för flyktingar och andra migranter. I samband med de senaste årens flyktingströmmar genom västra Balkan har dock ytterst få valt att ta sig genom Albanien. Ännu färre väljer att söka asyl i Albanien, utan söker sig till EU:s medlemsländer. Enligt EU följs i regel procedurerna för de personer

som söker asyl, liksom för de personer som väljer att inte söka asyl. Finansieringen för asylsystemet liksom kompetensen hos dem som arbetar med asyl- och migrationsfrågor behöver dock förbättras. Ofta saknas tolkar och andra resurser. Samarbetet med FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) bedöms som god. Albanien har, efter en förfrågan från USA, tagit emot cirka 2 700 iranska före detta *mujaheddin-e khalq*-anhängare från *Camp Liberty* i Irak, som lever i ett område utanför Tirana. Boende och uppehålle finansieras av USA. En långsiktig plan för dessa individer och deras eventuella integrering i det albanska samhället är ännu inte fastställd. Under de senaste åren har ett stort antal albanska medborgare sökt asyl i EU:s medlemsländer och Schengenländerna. Under 2015 uppgick denna siffra till 68 750 enligt EU-kommissionen. Denna siffra har under 2016 minskat något, vilket främst bedöms bero på åtgärder i mottagarländerna. Av de albaner som söker asyl i EU-länder bedöms många lämna Albanien på grund av ekonomiska skäl och de flesta får avslag på sin ansökan och skickas tillbaka till Albanien.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagstiftningen kring inkludering av personer med funktionsnedsättning från 2014 är en förbättring av tidigare lagstiftning och delvis i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Efterlevnaden av lagstiftningen är dock bristfällig. Utbredd fattigdom och bristfällig sjukvård gör situationen för personer med funktionsnedsättning särskilt utsatt. Sjukvård och utbildning är sällan specialanpassade för att möta dessa personers behov. Den psykiska hälsovården är undermålig. Många personer med funktionsnedsättning möter diskriminering och exkludering. Enligt en studie av *Albanian Disability Rights Foundation* är våld mot flickor och kvinnor med funktionsnedsättning vanligt förekommande, men rapporteras sällan och med bristande uppföljning. Representationen bland personer med funktionsnedsättning i det politiska livet är låg. Tillgänglighet i allmänna utrymmen och transport är ofta dålig. Rehabilitering och träning är inte systematisk och drivs ofta av biståndsgivare.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades båda år 2007.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1994.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2003.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades 2003.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1992. De tillhörande protokollen om barns indragning i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades båda år 2008.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2013.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2007.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* samt det tillhörande protokollet ratificerades båda år 1992.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2003.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1996.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1999.

Europeiska stadgan om landsdel- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2013.

Europarådets straffrättsliga konvention om korruption, *Criminal Law Convention on Corruption*, ratificerades 2001.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sedan 2001 bedriver Sverige utvecklingssamarbete med Albanien. Det övergripande målet är att stödja reformer inom ramen för Albanien EU-integrationsprocess. Detta stöd uppgår till cirka 80 miljoner kronor per år och vägleds av resultatstrategin för 2014-2020 för Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer utgör tillsammans med ekonomisk utveckling samt miljö och klimat prioriterade områden för Sveriges utvecklingssamarbete med Albanien. Stöd till effektivisering, öppenhet och transparens inom den albanska offentliga förvaltningen ges till bland annat till polisväsendet och statistikmyndigheten. Sverige stöder även den pågående kommunreformen och planerar för ett projekt inom området för ungdomsbrottslighet. Inom området för mänskliga rättigheter ligger fokus på jämställdhet, romers, HBTQ-personers samt flickors och pojkars mänskliga rättigheter, arbetsrättsliga frågor, rättshjälp och deltagande. Stödet ges framförallt till civilsamhällesorganisationer inklusive Olof Palmes Internationella Center, *Civil Rights Defenders*, *Albanian Women's Empowerment Network* för att stärka nationella organisationer i dess granskande och ansvarsutkrävande roll. Genom FN ges bland annat stöd till ett jämställdhetsprojekt, vilket för närvarande är den största insatsen inom Sveriges arbete för mänskliga rättigheter i Albanien.

EU följer noggrant Albaniens reformprocess för att kunna öppna anslutningsförhandlingar med landet. EU stödjer albanska myndigheter och det civila samhället bland annat genom förmedlemskapsstöd. Utöver EU finns ett flertal FN-organ och andra internationella organisationer representerade i Albanien.

I den senaste cykeln den universella granskningsmekanismen (UPR) vid FN:s råd för mänskliga rättigheter gav Sverige rekommendationerna att Albanien bör samla in och administrera data och statistik angående blodshämnd samt att parlamentet, regeringen och alla politiska partier bör agera konkret kvinnor deltagande i det offentliga och politiska livet.